

ביאור הדף מסכת בבא בתרא דף קכ"ז

ר' אמי אמר שטומטום שהוא ספק זכר ספק נקיבה, שנקרע ונמצא זכר אינו נוטל פי שנים בבכורה, כיון שנאמר בפסוק "והיה הבן הבכור לשניאה" והמילה "והיה" משמעותה עד שיהא בן משעת הויה, וכלומר משעת לידתו.

ורב נחמן בר יצחק הוסיף שאותו בן אף אינו נידון כבן סורר ומורה, כיון שנאמר לגבי בן סורר ומורה, "כי יהיה לאיש בן סורר ומורה" והמילה "יהיה" משמעותה עד שיהא בן משעת הויה, וכלומר משעת לידתו.

ואמימר הוסיף שאם אותו הבן אינו בכור אינו ממעט מחלק הבכורה של אחיו הבכור, אלא אחיו בכור נוטל חלק בכורה, כאילו אותו האח אינו קיים, ולמשל אם יש לאב שני בנים חוץ מאותו הטומטום, חולקים את הנכסים קודם לשלושה חלקים, והבן הבכור נוטל שני חלקים, ובחלק הנוסף חולק הבן הפשוט עם הבכור, ולומד זאת אמימר מהפסוק "וילדה לו בנים" שהבכור נוטל פי שניים מחלק אלו שהיו בנים משעת לידה.

ורב שיזבי הוסיף שאותו הטומטום אין מילתו דוחה את השבת שנאמר בפסוק "אשה כי תזרע וילדה זכר וביום השמיני ימול" ומשמע שהמילה דוחה שבת רק אם הוא זכר משעת לידה.

ורב שרביא הוסיף שאף אין אמו טמאה טומאת לידה שנאמר בפסוק "אשה כי תזרע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים", ומשמע שתהיה טמאה רק אם הוא זכר משעת לידה.

ומקשה הגמרא על מה שאמר רב שרביא שאין אמו של הטומטום טמאה לידה, ממשנה שאומרת שאשה שהפילה טומטום ואנדרוגינוס תשב כזכר ונקבה, דהיינו שהיא תשב מספק ימי טומאה כנקבה דהיינו שבועיים, וימי טוהר רק ל"ג יום כזכר, ורואים שאמו טמאה לידה, ולא כדברי רב שרביא, ולכן דוחה הגמרא את דברי רב שרביא.

ומנסה הגמרא לומר שמכאן הוכחה אף לא כדברי רב שיזבי שסובר שאין הולד נימול בשבת, כי הוא לומד זאת מאותו הפסוק שלמד רב שרביא שאין אמו טמאה לידה, ואם רואים שהמשנה סוברת שהיא טמאה לידה, רואים שלא ממעטים מהפסוק דווקא בן שהיה משעת לידתו.

ומנסה הגמרא לתרץ שכוונת התנא הייתה שדין זה הוא לחומרא, כי התנא **הסתפק** האם אמו טמאה לידה וצריכה לשבת בכלל או לא, ולכן היא מחמירה כזכר ונקבה, אך מקשה הגמרא שאם כך היה על המשנה לומר שהיא צריכה לשבת אף כנידה, וכלומר שלא להתייחס לימי הטוהר בכלל, כי שמא אין הולד נחשב לא זכר ולא נקבה. ונשאר הגמרא בקושיא על רב שיזבי.

ועל מה שאמר ר' אמי שטומטום אינו נוטל פי שניים בבכורה, הביא רבא ברייתא כדבריו שאומרת על הפסוק "והיה הבן הבכור אשר תלד", שמילה "בן" לומדים שרק בן וודאי נוטל פי שניים אך לא טומטום, ומהמילה "בכור" לומדים שרק בכור וודאי נוטל פי שניים ולא ספק בכור.

ושואלת הגמרא שאמנם בן ולא טומטום מובן שבאה הברייתא לומר כדברי ר' אמי, אך מדוע צריך פסוק לומר שרק בכור וודאי נוטל פי שניים, הרי וודאי שאם אין לו ראייה שהוא בכור הוא אינו נוטל פי שניים.

ומבארת הגמרא שבאה הברייתא לומר שלא כפי שאמר רבא שאם היו שתי נשים של אדם אחד שילדו ב' זכרים יחד במחבוא ואין ידוע מי מהם הבכור לאביו, כותבין שניהם הרשאה אחד לשני, ויחד נוטלים את חלק הבכורה משאר האחים שלהם.

וזה מה שבאה הברייתא לומר שאין בכור ספק נוטל פי שניים כלל, ואפילו אם כתבו הרשאה זה לזה.

ואומרת הגמרא שכשדרש זאת רבא שאל אותו רב פפא שהרי שלח רבין שאמרו משום ר' ינאי שרק אם הוכר בתחילה מי משני אלו בכור, ולאחר מכן נתערבו, יכולים לכתוב הרשאה זה לזה, אבל אם לא הוכר כלל מי הבכור אין מועיל אם כותבים הרשאה זה לזה, אלא אינם נוטלים חלק בכורה כלל.

ואכן חזר בו רבא ודרש שהדברים שאמרתי לכם טעות הן בידי, וכך אמרו משום ר' ינאי שאם הוכר הבכור ולבסוף נתערבו כותבים הרשאה זה לזה, אבל אם לא הוכרו אין כותבים הרשאה זה לזה.

מביאה הגמרא ששלחו בני מקום הנקרא אקרא דאגמא לשמואל, ילמדנו רבינו אם היו מוחזקים באחד מהבנים שהוא בכור, ואמר אביו על בן אחר שהוא בכור כור מי מהם נוטל פי שניים בירושת האב.

והשיב להם שמואל שיכתבו שניהם הרשאה אחד לשני כדי שיוכלו לגבות משאר האחים את חלק הבכורה שבירושה.

עמוד ב'

ושואלת הגמרא כיצד דעת שמואל, שאם הוא סובר כדעת חכמים שאדם אינו נאמן לומר על בנו שהוא בכור היכן שאח אחר מוחזק כבכור, שיאמר להם שהלכה כחכמים, ואם סובר שהאב כן נאמן אף אם בן אחר הוחזק כבכור, שיאמר להם שהלכה כרבי יהודה.

ועונה הגמרא ששמואל הסתפק האם הלכה כרבי יהודה או לא.

ומביאה הגמרא את מחלוקת רבי יהודה וחכמים, ששנינו בברייתא שלומד רבי יהודה מהפסוק "כי את הבכור בן השנואה יכיר" שהכוונה שהאב יכירנו לאחרים, ומכאן אמר רבי יהודה שנאמן אדם לומר זה בני בכור, וכשם שנאמן אדם לומר זה בני בכור כך נאמן אדם לומר זה בני בן גרושה הוא או בן חלוצה. אך לדעת חכמים אינו נאמן.

ומביאה הגמרא ששאל רב נחמן בר יצחק את רבא שלדעת רבי יהודה מובן מהי המילה "יכיר" שנאמרה בפסוק, אך מה חכמים ידרשו ממילה זו. והשיב לו רבא שלדעתם בא הפסוק לומר שבמקרה שאין אנו יודעים מי הבכור נאמן האב לומר מי מבניו הבכור, (אך לא אם הוחזק הבכור).

ושואלת הגמרא שלומר שהאב נאמן סתם לומר על אחד מבניו שהוא בכור לא צריך פסוק לזה, שהרי וודאי שהוא נאמן במיגו שאם היה רוצה היה יכול להביא לאותו הבן את חלקו במתנה.

ועונה הגמרא שהחידוש בפסוק הוא שגם אם נפלו לאב נכסים אחרי שהוא אמר על בנו שהוא בכור, אותו הבן נוטל בהם פי שניים, ולולי הפסוק לא היה הבכור נוטל בהם פי שניים, כי בשעה שהכירו האב נכסים אלו לא היו בעולם, ואין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, ולכן האב גם לא היה נאמן על הבכור לגביהם.

ושואלת הגמרא לדעת ר' מאיר שאדם כן מקנה דבר שלא בא לעולם, מה חידש הפסוק, ועונה הגמרא שבא הפסוק לחדש שאף נכסים שבאו לאב כשהיה גוסס, ואינו יכול לתת אותם במתנה, למרות זאת אם קודם לכן אמר על אחד מבניו שהוא בכור אותו הבן נוטל בהם פי שניים.

מביאה הגמרא ברייתא שאומרת שאם היה על אחד חזקה שהוא הבכור, ואמר אביו על אחר שהוא בכור, האב נאמן. **אבל** אם היו מוחזקין בו שאינו בכור ואמר אביו שהוא בכור אין האב נאמן.

ואומרת הגמרא שתחילת דברי הברייתא דעת רבי יהודה שנאמר האב לומר מי מבניו בכור, אך הסוף הוא דעת חכמים שאין האב נאמן לומר מי מבניו בכור.

מביאה הגמרא שאמר ר' יוחנן שאדם שאמר על אחד שהוא בנו, ולאחר מכן חזר ואמר שהוא עבדו, אינו נאמן במה שהוא אומר שהוא עבדו, כי אם הוא היה עבדו הוא לא היה קורה לו מלכתחילה בנו, כי אין אדם קורה לעבדו בנו.

ואם אמר על אחד שהוא עבדו, ולאחר מכן אמר שהוא בנו, נאמן שאותו אחד הוא בנו, כי יתכן שמה שהוא בתחילה שהוא עבדו כוונתו הייתה שהוא בני המשמש אותי כעבד.

אבל אם הלכו בבית המכס, ששם על העבד צריך לשלם מכס, אך על בן לא, אם שם הוא אמר בני הוא וחזר ואמר עבדי הוא נאמן, כי מה שהוא אמר שם על העבד שהוא בנו זה כדי להיפטר מהמכס.

אבל אם אמר על אחד שהוא עבדו ושילם עליו את המכס, ממילא אינו נאמן אחר כך לומר שהוא בנו, כי אם הוא באמת היה בנו הוא לא היה משלם עליו את המכס לחינם.

ומקשה הגמרא על ר' יוחנן ממה ששינונו בברייתא שאם אחד היה משמש לאב כבן ובא ואמר בני הוא ולאחר מכן חזר ואמר עבדי הוא אינו נאמן.

ואם היה משמשו כעבד ובא ואמר עבדי הוא וחזר ואמר בני הוא אינו נאמן.

ורואים שלא כדברי ר' יוחנן שאדם יכול לחזור בו ממה שאמר בתחילה על אחד שהוא עבד ולומר שהוא בנו ולבאר שכוונתו הייתה לבני משמשו אותי כעבד, כי בברייתא מבואר שאינו נאמן כשחוזר בו.

ותירץ ר' נחמן בר יצחק ששם מדובר שהוא אמר על העבד שהוא עבד ששווה מאה זוז כמצר, וכך אין קוראים לבן אלא רק לעבד.

